

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ
ΕΛΕΝΗ ΤΣΑΜΙΛΗ
ΚΙΚΗ ΚΟΝΤΟΜΗΝΑ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΕΩΡΓΕΛΗΣ

«Νομοθετητέον
περὶ παιδείας
καὶ ταύτην
κοινήν ποιητέον»

ΑΡΧΑΙΑ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΑ (ΕΝΟΤΗΤΑ 20η)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Ποια είναι η βασική θέση που διατυπώνει ο Αριστοτέλης στην παρούσα ενότητα αναφορικά με το ζήτημα της παιδείας και με ποια επιχειρήματα την τεκμηριώνει;
2. Ποια είναι η προσωπική άποψη του Αριστοτέλη για το εκπαιδευτικό ζήτημα, έτσι όπως διατυπώνεται στο τέλος της ενότητας;
3. Ποια φιλοσοφική και συγγραφική δραστηριότητα ανέπτυξε ο Αριστοτέλης κατά τη διάρκεια της δεύτερης παραμονής του στην Αθήνα;
4. *παράνοηση, αντιλογία, ένταση, αποχή, λήθη* Με ποιες λέξεις της ενότητας σχετίζονται ετυμολογικά οι παραπάνω;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

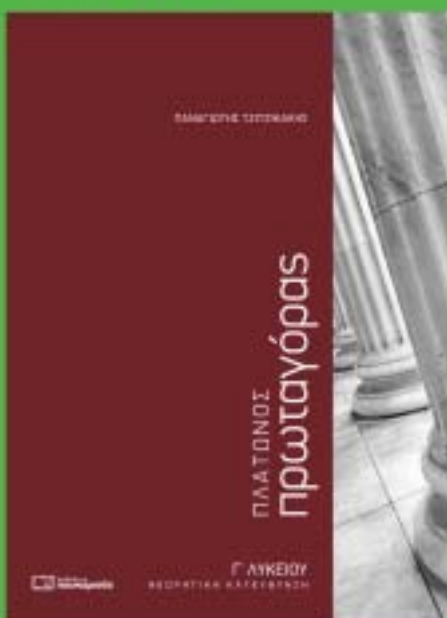
1. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι σε μια ευνομούμενη πολιτεία η παιδεία θα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο νομοθετικής ρύθμισης, δηλαδή πολιτειακής μέριμνας και φροντίδας, και να είναι κοινή / ενιαία για όλους τους πολίτες. Τούτο σημαίνει ότι η εκπαίδευση θα πρέπει να έχει δημόσιο και όχι ιδιωτικό χαρακτήρα και να παρέχεται με την ίδια μορφή σε όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες. Στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο του παρόντος βιβλίου των *Πολιτικών* (Θ 1), ο Αριστοτέλης είχε αιτιολογήσει την παραπάνω θέση του προσκομίζοντας μια σειρά επιχειρημάτων: αρχικά είχε υποστηρίξει ότι η παραμέληση εκ μέρους της πολιτείας της παρεχόμενης εκπαίδευσης προς τους νέους ανθρώπους βλάπτει πρωτίστως το πολίτευμά της· κι αυτό, γιατί οι νέοι θα πρέπει να λαμβάνουν μόρφωση συμβατή με το πολιτικό καθεστώς που ισχύει στην κοινότητά τους, ώστε να το υπηρετούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και να αποφεύγονται οι κίνδυνοι υπονόμευσης, εκφυλισμού ή ανατροπής του. Ανάμεσα στην *πόλιν* και τον *πολίτην* ο φιλόσοφος υποστηρίζει ότι υπάρχει σχέση αμοιβαίας εξάρτησης και αλληλεπίδρασης. Η φυσιονομία της *πόλεως* διαμορφώνει το ήθος των πολιτών της (δημοκρατικό, ολιγαρχικό κ.τ.λ.) και, αντιστρόφως, το ήθος των πολιτών διαμορφώνει και διατηρεί τη φυσιονομία της *πόλεως*, τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του πολιτεύματός της. Στη συνέχεια, ο Αριστοτέλης είχε επισημάνει ότι τα μέλη μιας πολιτικής κοινότητας έχουν να πραγματώσουν έναν κοινό στόχο (την κατάκτηση της ευδαιμονίας μέσω της άσκησης της αρετής) κι ότι, επομένως, κοινά θα πρέπει να είναι και τα μέσα -δηλαδή η παιδεία- για την επίτευξή του, ενώ ο καταλληλότερος φορέας για τον καθορισμό τους είναι η πολιτεία. Τέλος, είχε τονίσει ότι κάθε πολίτης ανήκει πρώτα στην πολιτική κοινότητά του και μετά στον εαυτό του. Η μέριμνα για το άτομο - και στη συγκεκριμένη περίπτωση για την αγωγή και τη μόρφωσή του- θα πρέπει να βρίσκεται σε απόλυτη συμφωνία με τη μέριμνα για την *πόλιν*, δηλαδή με τη μέριμνα για τη γενικότερη προαγωγή και ευημερία της.
2. Στο τέλος της παρούσας ενότητας ο Αριστοτέλης καταθέτει την προσωπική του άποψη για το εκπαιδευτικό ζήτημα. Αναγνωρίζει την αναγκαιότητα διδασκαλίας των «χρησίων», δηλαδή εκείνων που εξασφαλίζουν τον καθημερινό βιοπορισμό (διδασκαλία ανάγνωσης και γραφής και εκμάθηση τεχνικών δεξιοτήτων που βοηθούν στην κάλυψη των βιοτικών αναγκών), όχι όμως όλων, αλλά μόνον όσων κρίνονται απαραίτητα για την εξασφάλιση του «ζήν» («τὰ ἀναγκαῖα»). Ταυτόχρονα, θέτει έναν περιορισμό στην επιλογή τους: οι συγκεκριμένες δραστηριότητες δεν θα πρέπει να συγκαταλέγονται στην κατηγορία των «ἀνελευθερίων ἔργων», που καθιστούν «βάνουσον» (τιποτένιο, ευτελή) εκείνον που τις ασκεί. Ως «ἀνελευθέριον ἔργον» οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν κάθε πρακτική ενασχόληση που δεν ἄρμοζε σε ελεύθερο άνθρωπο και γι' αυτό την ανέθεταν σε δούλους. Μια τέτοιου είδους ενασχόληση ο Αριστοτέλης την αποκαλεί και «βάνουσον», δίνοντας ταυτόχρονα τον ορισμό της συγκεκριμένης έννοιας: πρόκειται για κάθε δραστηριότητα, τέχνη ή μάθηση, που ἡ ἀσκήσή της παρεμποδίζει την ισόρροπη σωματική και ηθικο - πνευματική ανάπτυξη του νέου ανθρώπου.
3. Βλ. Εισαγωγή σχολικού βιβλίου, σελ. 145 & 147: «Στη Μακεδονία ο Αριστοτέλης ... τα *Ἠθικὰ Νικομάχεια*».
4. *παράνοηση*: διάνοιαν, *αντιλογία*: ὁμολογούμενον, εὐλόγως, *ένταση*: τείνοντα, *αποχή*: μετέχειν, *λήθη*: λανθάνειν.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (Δημοσθένους Ὀλυνθιακὸς Γ' 24)

Ἐκεῖνοι τοίνυν, οἳς οὐκ ἐχαρίζονθ' οἱ λέγοντες οὐδ' ἐφίλουν αὐτούς, ὥσπερ ὑμᾶς οὗτοι νῦν, πέντε μὲν καὶ τετταράκοντ' ἔτη τῶν Ἑλλήνων ἦρξαν ἐκόντων, πλειὸν δὲ ἡ μύρια τέλαντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήγαγον, ὑπήκουε δ' ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων αὐτοῖς βασιλεύς, ὥσπερ ἐστὶ προσήκον βάρβαρον Ἕλλησι, πολλὰ δὲ καὶ καλὰ καὶ πεζῆ καὶ ναυμαχοῦντες ἔστησαν τρόπαι' αὐτοῖ στρατευόμενοι, μόνον δ' ἀνθρώπων κρείττω τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις δόξαν φθονούτων κατέλιπον. Δημοσίᾳ μὲν τοίνυν οἰκοδομήματα καὶ κάλλη τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα κατεσκεύασαν ἡμῖν ἱερῶν καὶ τῶν ἐν τούτοις ἀναθημάτων, ὥστε μηδενὶ τῶν ἐπιγιγνομένων ὑπερβολὴν λελεῖφθαι ἰδίᾳ δ' οὕτω σῶφρονες ἦσαν καὶ σφόδρ' ἐν τῷ τῆς πολιτείας ἤθει μένοντες, ὥστε τὴν Ἀριστείδου καὶ τὴν Μιλτιάδου καὶ τῶν τότε λαμπρῶν οἰκίαν, εἴ τις ἄρ' οἶδεν ὑμῶν ὅποια ποτ' ἐστίν, ὄρᾳ τῆς τοῦ γείτονος οὐδὲν σεμνοτέραν οὖσαν· οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν ἐπράττετ' αὐτοῖς τὰ τῆς πόλεως, ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὔξειν ἕκαστος ὤετο δεῖν.

κυκλοφορεῖ...

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
Π. ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ

εκδόσεις
ΠΟΥΚΑΜΙΣΙΑΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφράσετε το παραπάνω κείμενο.
2. Να γράψετε το ζητούμενο τύπο για καθεμιά από τις λέξεις που σας δίνονται:
 - πλείω:** τον ίδιο τύπο στους υπόλοιπους βαθμούς
 - άνηγαγον:** το απαρέμφατο του ενεστώτα και του αορίστου β' στην ενεργητική φωνή
 - ναυμαχούντες:** τη δοτική ενικού και πληθυντικού στον ίδιο χρόνο
 - κατέλιπον:** το απαρέμφατο παρακειμένου στη μέση φωνή
 - οικοδομήματα:** τη δοτική πληθυντικού
 - μένοντες:** τον ίδιο τύπο στο μέλλοντα
 - γείτονος:** την κλητική ενικού
 - οΐδεν:** το β' ενικό υποτακτικής και προστακτικής στον ίδιο χρόνο
 - ἐπράττετ':** το γ' ενικό προστακτικής παρακειμένου στην ίδια φωνή
3. α. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τις παρακάτω λέξεις: ἐκόντων, τῶν ἐπιγιγνομένων, ὅποια, τῆς τοῦ γείτονος, αὔξιν.
 - β. «ὅποια ποτ' ἐστίν»: Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη δευτερεύουσα πρόταση.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Εκείνοι λοιπόν στους οποίους οι ρήτορες δεν χαρίζονταν ούτε και κολάκευαν, όπως τώρα αυτοί εσάς, ηγήθηκαν των Ελλήνων με τη θέλησή τους για σαράντα πέντε χρόνια και συγκέντρωσαν στην ακρόπολη περισσότερα από δέκα χιλιάδες τάλαντα, ενώ ο βασιλιάς που κατείχε τη χώρα αυτή ήταν υποτελής τους, καθώς αρμόζει [να είναι] ένας βάρβαρος σε Έλληνες· συμμετέχοντας οι ίδιοι στις εκστρατείες έστησαν πολλά και λαμπρά τρόπαια, πολεμώντας και στην ξηρά και στη θάλασσα· και μάλιστα, μόνοι από τους ανθρώπους άφησαν πίσω τη δόξα για τα έργα τους ανώτερη από το φθόνο. Στο δημόσιο βίο κατασκεύασαν για εμάς τέτοια και τόσα οικοδομήματα και περιλαμπρούς ναούς με αφιερώματα εντός τους, ώστε κανένας από τους μεταγενέστερους να μην μπορεί να τους ξεπεράσει. Στον ιδιωτικό τους βίο ήταν τόσο εγκρατείς και πιστοί στο χαρακτήρα του πολιτεύματος, ώστε όποιος από σας γνωρίζει ποια ήταν η κατοικία του Αριστείδη και του Μιλτιάδη και των τότε ένδοξων ανδρών, διαπιστώνει ότι δεν ήταν μεγαλοπρεπέστερη από του γείτονά τους· διότι ασχολούνταν με τα κοινά όχι για να πλουτίσουν, αλλά επειδή ο καθένας τους πίστευε ότι έπρεπε να ενισχύει την πολιτεία.
2. **πλείω:** πολλά - πλείστα
άνηγαγον: ανάγειν, ἀναγαγεῖν
ναυμαχούντες: ναυμαχοῦντι, ναυμαχοῦσι(ν)
κατέλιπον: καταλελειφθαι
οικοδομήματα: οἰκοδομήμασι(ν)
μένοντες: μενοῦντες
γείτονος: γείτον
οΐδεν: εἰδῆς, ἴσθι
ἐπράττετ(ο): πεπράχθω
3. α. **ἐκόντων:** επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο «τῶν Ἑλλήνων»
τῶν ἐπιγιγνομένων: ουσιαστικοποιημένη επιθετική μετοχή, γενική διαιρετική στο «μηδενί»
ὅποια: κατηγορούμενο στο εννοούμενο υποκείμενο «ἡ οἰκία» μέσω του συνδετικού ρ. ἐστίν
τῆς τοῦ γείτονος: γενική συγκριτική (β' ὀρος σύγκρισης) από το «σεμνοτέραν»
αὔξιν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο απαρέμφατο «δεῖν».

β. «ὅποια ποτ' ἐστίν»: Δ / α ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση κρίσεως μερικής άγνοιας, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία «ὅποια», εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει το πραγματικό και λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο στο ρ. οΐδεν.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Β΄
(383-336 π.Χ)

Μια από τις σημαντικότερες πολιτικές και στρατιωτικές φυσιογνωμίες του κλασικού αρχαίου κόσμου, βασιλιάς της Μακεδονίας, πρωτεργάτης της μακεδονικής κυριαρχίας επί των υπολοίπων Ελλήνων, γεγονός που απέφερε για πρώτη φορά την ενοποίηση του ελλαδικού χώρου και φυσικά πατέρας του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η μητέρα του Αλέξανδρου, η Ολυμπιάδα ήταν η τέταρτη από τις επτά γυναίκες που ο Φίλιππος νυμφεύτηκε! Η στρατηγική της κυριαρχίας στον ελλαδικό χώρο, έφερε τον Φίλιππο στην ανάγκη να δημιουργήσει έναν πανίσχυρο και σύγχρονο στρατό. Η περίφημη «μακεδονική φάλαγγα» είναι δικό του έργο. Παράλληλα φρόντισε να συνάψει καλές σχέσεις με την Αθήνα για να την «κοιμίσει». Σιγά σιγά και με τον χρυσό του Παγγαίου να του δίνει δύναμη στους εξοπλισμούς άρχισε να υποτάσσει μια μια τις αθηναϊκές κτήσεις στη Χαλκιδική, τη Θεσσαλία, τη Μαγνησία. Η Αθήνα, που την φλόγιζαν οι πατριωτικοί αντιφιλιπικοί λόγοι του Δημοσθένη, αντέδρασε και προσπάθησε να συγκροτήσει συμμαχίες εναντίον του Φιλίππου. Η πλούσια Όλυνθος της Χαλκιδικής, που δέχτηκε το αθηναϊκό κάλεσμα, ήταν το επόμενο θύμα του Φιλίππου (348 π.Χ)... Αργότερα το Βυζάντιο και το 338 π.Χ ήρθε και η σειρά της εισβολής στην Στερεά. Το καλοκαίρι εκείνης της χρονιάς η «μακεδονική φάλαγγα» συνέτριψε τους Θηβαίους στη Χαιρώνεια και η ηγεμονία των Μακεδόνων ξεκίνησε... Ακολούθησε η «Κοινή Ειρήνη» στην Κόρινθο απόντων των Σπαρτιατών και η επιστροφή του Φιλίππου στην Πέλλα για την προετοιμασία της εκστρατείας κατά των Περσών. Τον πρόλαβε, όμως, η δολοφονία του από δυσχερή αξιωματικό του...

